

דעות

למרות תוכנית שמונת היעדים, הימין המשיחי נכשל בגדול

התראות במייל [שאלו אריאלי, סיון הירשהפולר וגלעד סתת](#) 28 בנובמבר 2024

עשן המלחמה ואבק ההריסות בעזה, בלבנון, בנגב המערבי ובצפון, המאבק הציבורי למען השבת החטופים והמחאה בקפלן, מספקים לממשלת ישראל, בהובלת בצלאל סמוטריץ', את המיסוך הדרוש לקידום מואץ ונרחב של שאיפותיה המשיחיות בגדה המערבית. אם נביט מעבר למיסוך, נוכל לזהות את "תוכנית האב" שמקדם הימין המשיחילאומני במלוא המרץ, שנועדה למנוע את פתרון שתי המדינות ולהביא לסיפוח עתידי.

ואולם, מול השאיפות המשיחיות הללו מתקיימת מציאות דמוגרפית הפוכה. נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס) על אוכלוסיית הישראלים בגדה המערבית נכון לסוף אוגוסט 2024 חושפים את הכישלון הגדול של הימין המשיחי. למרות המאמצים להגדיל את מספר המתנחלים בגדה, מספרם מדשדש והמציאות אינה תואמת את החזון.

נאמנים לחזון המשיחילאומני, סמוטריץ', איתמר בן גביר, אורית סטרוק ואחרים הטילו וטו על סיום המלחמה בעזה ועל שחרור החטופים, ופרמו את הקשר בין מדיניות לשיקולי ביטחון לאומי, כדי להשיג את הזמן הדרוש למימוש "תוכנית האב" שלהם — ביטול ההיתכנות המרחבית לפתרון שתי המדינות.

בניגוד לאוזלת היד של הימין המשיחי וההפקרות שלו בכל מה שקשור לניהול המדינה והמלחמה, ולארגון הכלכלה, התעסוקה, החינוך והתחבורה, הרי שלטובת מימוש תוכנית האב אנשיו מפגינים ראייה

אסטרטגית. מחקר רב־שנתי שערכנו בקבוצת "תמרור" זיהה שמונה יעדים בתוכנית האב האסטרטגית:

היעד הראשון: יצירת רצף יישובים יהודיים לאורך "דרך אלון" (כבישים 458-508-578), מכביש ירושלים־יריחו ועד למחולה בצפון הבקעה, באמצעות בניית לא פחות מ-30 מאחזים לא חוקיים (שלושה כבר נבנו במלחמה). דרך זו, שנסללה בתחילת שנות ה-70 במסגרת "תוכנית אלון", שולטת מן המורדות המזרחיים של השומרון בבקעת הירדן ובצמתים בכבישים המחברים בין בקעת הירדן ל"גב ההר" — שם שוכנות הערים הפלסטיניות המרכזיות שכם ורמאללה — ובראשם צומת חמרה, צומת תפוח (זעתרה) וצומת רימונים.

היעד השני: יצירת רצף התיישבותי יהודי לאורך כביש 60, המחבר את כל הערים הפלסטיניות הראשיות, מג'נין בצפון ועד חברון בדרום. זה ייעשה באמצעות בניית 30 מאחזים (מתוכם חמישה נבנו במלחמה). שליטה בכביש זה מאפשרת שליטה בגב ההר, ויכולת לבתר את הרצף הטריטוריאלי והתחבורתי הפלסטיני בגדה המערבית, הדרוש לקיום מדינה בת־קיימא.

היעד השלישי: חיבור ההתנחלויות המבודדות בגב ההר לבקעת הירדן. התנחלויות אלו היו עתידות להתפנות לפי כל הצעה ישראלית שהועלתה בעבר במו"מ, לפי "תוכנית ההתנתקות" המקורית שקידם אריאל שרון, ולפי "תוכנית ההתכנסות" שקידם אהוד אולמרט. כדי למנוע את פינוין, הימין המשיחי בנה חמישה מאחזים ממזרח לאלון מורה, ושישה ממזרח לאיתמר. לא פחות חשוב: הוא קידם סלילת צירים עוקפים למאחזים ולהתנחלויות אלו, כמו למשל כביש עוקף חווארה שסלילתו הושלמה לפני שנה בעלות של 800 מיליון שקל. זה נעשה במסגרת "תוכנית אב לתחבורה באיו"ש", שהוקצו לה 7 מיליארד שקל לחמש השנים הקרובות (כ-20% מתקציב פיתוח הכבישים בישראל).

היעד הרביעי: יצירת רצף התיישבותי בין אריאל להתנחלויות עלי ושילה, ומשם לבקעת הירדן. לשם כך נבנו 21 מאחזים לא חוקיים, שניים מהם במהלך המלחמה. שמונה מהם כבר "הולבנו" בתור

שכונות ביישובים קיימים או כיישובים עצמאיים. גם כאן ה"הלבנה" מאפשרת פיתוח מואץ של תשתיות ושכונות מגורים, וקבלת הטבות תקציביות מפליגות.

היעד החמישי: במקביל לחיזוק "גושי ההתנחלויות" הקיימים, נעשה מאמץ ליצור ארבעה "גושים" חדשים: בדרום-מזרח הר חברון, בין ההתנחלויות מעון וסוסיא, הוקמו 16 מאחזים, אחד מהם במלחמה. במזרח גוש עציון, באזור תקוע ונוקדים, הוקמו 16 מאחזים, מתוכם שלושה במלחמה, וכצפוי — חמישה מהם כבר "הולבנו". בצפון בקעת הירדן, הוקמו שמונה מאחזים, ששלושה מהם "הולבנו". ולבסוף, במערב השומרון, בין פדואל לקרני שומרון, הוקמו 12 מאחזים, שמהם "הולבנו" כבר חמישה.

היעד השישי: חיבור טריטוריאלי של גוש עציון לירושלים וניתוק חמישה כפרים פלסטיניים — בתיר, חוסאן, וולג'ה, נחלין וואדי פוכין — מעיר המחוז שלהם, בית לחם. באמצע אוגוסט, במהלך המלחמה, צייץ (ברשת X) השר במשרד הביטחון, סמוטריץ': "חיבור גוש עציון לירושלים — משימה לאומית. יישוב חדש בגוש עציון; פורסם קו כחול של 602 דונם להקמה של היישוב נחל חלץ".

היעד השביעי: השלמת אזורי החיץ האורבניים היהודיים (שכונות ה"טבעת" שבנייתן החלה ב-1971) בצפון ירושלים לשם ניתוק רמאללה ממזרח ירושלים, ובדרום העיר לשם ניתוק בית לחם ממזרח ירושלים. בצפון העיר אנו עדים לסגירת הפער הטריטוריאלי בין שכונת רמות אלון לרמת שפט, ומרמת שפט לצומת הגבעה הצרפתית ולגבעת המבתר. על הפרק עומדת בניית שכונת עטרות (במקום שדה התעופה שהושבת בשנת 2000), שתכלול 11 אלף דירות לאוכלוסייה חרדית. לשכונה זו יחובר הכביש החדש — מיישובי מזרח בנימין, דרך מחלף אדם שהושקעו בו 400 מיליון שקלים, דרך הכביש השקוע מתחת למעבר קלנדיה (שהושקע בו סכום דומה) ועד לכביש 45 לכיוון מודיעין במערב. ההתנחלויות החרדיות, תל ציון וכוכב יעקב, יחוברו גם הן אל שכונת עטרות.

בדרום העיר הולכת ונשלמת בניית שכונת גבעת המטוס המפרידה בין בית צפאפא לבית לחם, ומתוכננת בניית שתי שכונות נוספות.

למרות כל המאמצים וההטבות, שיעור המתנחלים מכלל אוכלוסיית ישראל נותר 5%, ושיעורם מכלל אוכלוסיית הגדה הוא 14% בלבד

היעד השמיני: יצירת רצף התיישבותי מירושלים ועד בקעת הירדן, דרך מעלה אדומים. במרכז התוכנית בניית שכונת "מבשרת אדומים" (E1), שאמורה להוסיף למעלה אדומים כ-4,000 יחידות דיור. בנוסף, בין ירושלים לצומת אלמוג הוקמו לא פחות מ-14 מאחזים לא חוקיים.

חשוב לציין, שלשני היעדים האחרונים נלווה יעד נוסף, והוא שימור הרוב היהודי בירושלים, ההולך ומצטמצם כבר שלושה עשורים בשל מאזן הגירה שלילי. נזכיר כי ב-1967, לאחר מלחמת ששת הימים, שיעור הפלסטינים באוכלוסיית העיר היה 26%, וכיום שיעורם הוא 40%, כמעט כולם גרים במזרחה.

יותר ממחצית היהודים שעזבו את הבירה הם חרדים שידם אינה משגת לגור בעיר. השכונות החדשות שנבנות בירושלים מיועדות ברובן לאוכלוסייה זו, כדי למנוע את עזיבתה. מהלך זה, אם יצליח, ירכז בתוך פחות מעשור רבע מהחברה החרדית בישראל באזור ירושלים, ידרדר את העיר, שכבר צללה מאשכול 6 במדד החברתי-כלכלי לאשכול 2, לשפל עמוק עוד יותר, וייתיר את בירת ישראל עיר ענייה מאוד בעלת רוב לא־ציוני.

הטקטיקה של הימין המשיחי כוללת רפרטואר פעולה מגוון, אך כזה שחוזר על עצמו בשני העשורים האחרונים, תוך דריסת החוק הבינלאומי והחוק הישראלי ברגל גסה: בניית מאחזים לא חוקיים, הלבנת מאחזים לא חוקיים קיימים, סלילת כבישים ותשתיות, הריסת בתי פלסטינים ואלימות של מתנחלים נגד פלסטינים — מהטרדות יומיומיות ועד פגיעה ברכוש, גירוש קהילות, פגיעה ואף הריגה.

המעמד של סמוטריץ' כשר אוצר השולט במינהל האזרחי במסגרת תפקידו כשר במשרד הביטחון, הוא שילוב מנצח מבחינתו, המדיר את שר הביטחון משליטה בנעשה בשטחים. במקביל, סמוטריץ' מקבל רוח גבית משיתוף פעולה הדוק עם השר בן גביר ומשטרותו, ומנצל את עצימת העיניים של צה"ל.

תוכנית האב של הימין המשיחי אינה ניתנת למימוש בלא שיתוף פעולה הדוק בין משרדי הממשלה לחמש המועצות האזוריות, שכל שמונת היעדים הם בתחום שיפוטן (למעט השכונות בירושלים). רשויות אלו נהנות מהשתתפות ממשלתית בתקציבן הרגיל ובתקציבן הלא רגיל בשיעור של 60%-80% (50%-90% יותר מהממוצע בישראל), בעיקר בתחומי הרווחה והחינוך. באופן אבסורדי זה מעמיד את ההוצאה העירונית לנפש בקרב אוכלוסיית המתנחלים, שהיא ענייה יחסית לממוצע בישראל, ברמה גבוהה הרבה מעל לממוצע בישראל. לא יהיה זה מפתיע לגלות כי מחצית מהבוחרים ברשויות אלה הצביעו לבן גביר וסמוטריץ', ועוד כרבע הצביעו לליכוד.

המגמה של סבסוד ממשלתי חריג קיבלה ביטוי מובהק בשלושה סקרים שערכנו בשנים 2016-2023 בקרב מדגמים גדולים של האוכלוסייה היהודית בגדה המערבית, כדי לבחון עמדות לגבי פתרונות מדיניים. בסקרים נמצא, כי עם הזמן המתנחלים האידיאולוגים מגלים את איכות החיים, ומתנחלי איכות החיים מתחילים לחבק את האידיאולוגיה. כך למשל, ב-2016 רק 19% מהאידיאולוגים ציינו את איכות החיים כמניע מרכזי להתיישבותם בגדה, ואילו ב-2023 38% ציינו זאת כמניע מרכזי. במקביל אנו מזהים מגמה של הקצנה וחוסר נכונות להתפנות תמורת פיצוי בקרב מתנחלי איכות חיים. בעוד שב-2016 66% ממתנחלים אלה הביעו נכונות להתפנות תמורת פיצוי, ב-2023 שיעור המוכנים להתפנות ירד ל-55%.

המועצה האזורית מטה בנימין, בראשות ישראל גנץ, שמאז מאי השנה הוא גם יו"ר מועצת יש"ע, היא השיאנית, ומחזיקה בתחומה 59 מאחזים לא חוקיים, שעשרה מהם נבנו במלחמה. במקביל בוצעו בה 168 הריסות בתים של פלסטינים על ידי המינהל האזרחי, וגורשו

ממנה שמונה קהילות פלסטיניות בשנה האחרונה. אחריה, מועצה אזורית שומרון בראשות יוסי דגן, שבתחומה 40 מאחזים לא חוקיים — שניים מהם הוקמו במהלך המלחמה, ובשנה האחרונה נהרסו בה ארבעה בתים.

קטע של כביש 60 שעובר דרך חווארה, לפני כשנתיים צילום: תומר אפלבוים

במועצה האזורית הר חברון יש 28 מאחזים (ארבעה הוקמו במלחמה), בוצעו בה 50 הריסות בתים וגורשו שמונה קהילות פלסטיניות. המועצה האזורית גוש עציון כוללת 25 מאחזים (ארבעה הוקמו במלחמה), בוצעו בה 22 הריסות בתים וגורשו שלוש קהילות פלסטיניות. ואחרונה, מועצה אזורית ערבית הירדן, שבה 21 מאחזים (ארבעה הוקמו במלחמה), בוצעו בה 41 הריסות בתים וגורשו שבע קהילות.

באירועי האלימות נגד פלסטינים שהתרחשו מאז תחילת המלחמה ודווחו על ידי משרד האו"ם לעניינים הומניטריים, נשמר דירוג האלימות במועצות אלה: מטה בנימין עם 502 אירועי אלימות, שומרון עם 389 אירועים, הר חברון — 202 אירועים, גוש עציון — 63, וערבית הירדן — 40. יש לציין כי בארבע הערים היהודיות בגדה וב-14 מועצות מקומיות בה (וכן במועצה האזורית מגילות ים המלח) אין מאחזים בלתי חוקיים, ותושביהן, ככלל, אינם נוטלים חלק באלימות נגד פלסטינים.

מנתוני הלמ"ס לסוף אוגוסט 2024 נראה, כי כל הצעדים הללו מעידים על ניסיון נואש למנוע את היתכנות פתרון שתי המדינות, ולהכשיר את סיפוח הגדה המערבית, או רובה (שטח C). זהו ניסיון נואש, משום שכל המהלכים המרחביים של המתנחלים כושלים לנוכח המגמות הדמוגרפיות השליליות בקרב האוכלוסייה הישראלית בגדה למרבה האירוניה, החיכוך שיוזמים המתנחלים כדי להצית את הגדה ולנצל את התבערה לגירוש פלסטינים, מביא לתוצאה הפוכה: לפי הנתונים, מתחילת השנה עזבו את הגדה המערבית 791 ישראלים יותר משעברו אליה (מאזן הגירה כולל שלילי), 623 עזבו לישראל (מאזן

הגירה פנימי שלילי, ולראשונה בעשור האחרון עזבו לחו"ל 168 יותר משהגיעו (מאזן הגירה בינלאומי שלילי).

מגמה זו בולטת בקרב ארבע הערים שבהן חלק הארי של תושבי ההתנחלויות (43%): במודיעין עלית, הגדולה ביותר, עזבו 286 תושבים יותר משעברו אליה. זו השנה הרביעית ברציפות שהעיר החרדית סובלת ממאזן הגירה שלילי. בביתר עלית, השנייה בגודלה, אף היא חרדית, עזבו 261 יותר משעברו אליה. זאת לאחר שבשנה שעברה התאוששה קמעה ממאזן הגירה שלילי במיוחד — ב-2022 עזבו 1,858 איש יותר משעברו אליה.

הכישלון הדמוגרפי והמרחבי (כלל השטח הישראלי הבנוי הוא 1.5% בלבד משטח הגדה), הוליד בשנים האחרונות את תופעת החוות (שהן חלק מהמאחזים הלא חוקיים)

במעלה אדומים עזבו יותר משעברו אליה, וזו השנה התשיעית עם מאזן שלילי ב-12 השנים האחרונות. ובאריאל, העיר הקטנה מכולן, נוספו מתחילת השנה שני תושבים בלבד, לאחר שבעשר מתוך 20 השנים האחרונות היה בעיר לסירוגין מאזן הגירה שלילי. גם 14 המועצות המקומיות בגדה סובלות ממאזן הגירה שלילי — עזבו אותן 339 איש יותר משעברו אליהן. בולטות בהן אפרת עם מאזן הגירה שלילי של 195, וקרית ארבע עם 124.

במועצות האזוריות התמונה מגוונת: גוש עציון נהנתה מתוספת של 172 איש, מגילות ים המלח — מתוספת של 236, הר חברון — 61, שומרון — 383. לעומתן במטה בנימין היה מאזן הגירה שלילי של 239, ובערבות הירדן מאזן שלילי של 73.

למעשה, הריבוי הטבעי (לידות פחות פטירות) בהתנחלויות נהפך לגורם היחיד לגידול נומינלי שנתי. עד סוף אוגוסט הוא עמד על 8,385 נפש, כאשר שיעור גבוה ממנו הגיע מהיישובים החרדיים

(במודיעין עלית 2,131, בביתר עלית 1,740, בגבעת זאב 409, בעמנואל 128).

שיעור החרדים בקרב הישראלים בגדה הוא 35% (פי שלושה משיעורם בישראל), ויש לכך שלוש השלכות משמעותיות: שיעור הילדים עד גיל 19 הוא 50% מכלל האוכלוסייה שם, מה שגורר עלייה מתמדת בתשלומי הביטוח הלאומי והרווחה. שיעור הישראלים בגדה באשכול החברתי-כלכלי הנמוך ביותר (אשכול 1) ממשיך לגדול (42%), וכיום כמעט מחצית מהאוכלוסייה זקוקה לסבסוד ממשלתי. בשל מגמות אלו שיעור המתנחלים מכלל אוכלוסיית ישראל נותר 5%, ושיעורם מכלל אוכלוסיית הגדה הוא 14%. דרמטית יותר היא הצניחה המשמעותית בשיעור היהודים בשטח C (מ-82% ב-2010 ל-55% בלבד ב-2024).

הכישלון הדמוגרפי והמרחבי (כלל השטח הישראלי הבנוי הוא 1.5% בלבד משטח הגדה), הוליד בשנים האחרונות את תופעת החוות (שהן חלק מהמאחזים הלא חוקיים). לפי נתוני "שלום עכשיו" ו"כרם נבות", יש כיום לא פחות מ-108 "חוות חקלאיות" המאוכלסות במספר זעום של אנשים, רובם בני נוער, שהשתלטו על כ-650 אלף דונם (כ-12% משטח הגדה) על ידי הרחקת הפלסטינים באמצעים חוקיים ולא חוקיים.

משרד ההתיישבות והחטיבה להתיישבות הקצו להן תקציב של 54 מיליון שקלים, ולאילו נוספים מיליונים רבים ממשרד החקלאות, משרד הנגב והגליל, מתנועת "אמנה" ועוד. באחרונה הועמדו לרשות החוות הללו יחידות הגנה מרחבית. אלה מאוישות בתושבי ההתנחלויות והמאחזים, הלובשים מדים ומצוידים בנשק, ולצד אבטחת יישובים הם פועלים באלימות נגד הפלסטינים.

בתוכנית האב שלהם סמוטריץ' וחבריו מגדילים את מספר הישראלים שייאלצו להתפנות במקרה של הסכם, אך הם ודאי מודעים לכך שהמהלכים המרחביים שהם מקדמים אינם מביאים לשינוי דרמטי במציאות הדמוגרפית, שיאפשר לספח את הגדה או אפילו רק את שטח C, בלי לפגוע ברוב היהודי בישראל. ואולם, ממרום מעמדם

הפוליטי, הם מנסים במהלכים כוחניים, עתירי משאבים ומתוקשרים, לקבע בתודעה של רבים מהישראלים שאינם בקיאים בעובדות בשטח, את הרושם הכוזב שהמציאות היא בלתי הפיכה, כדי לחסל כל תמיכה ציבורית בהסכם קבע.

אין לזלזל בשבר האמוני הגדול שעלול להיווצר בקרב המשיחיים הלאומנים לנוכח הפער בין המציאות לחזון שלהם, בדומה לשבר בעקבות פינוי סיני, ההתנתקות והסכם אוסלו. זה מסביר את נכונותם "ללכת עד הסוף" בהקרבת הדמוקרטיה, שלטון החוק, מערכת המשפט, החיילים בעזה ובלבנון, הסכמי השלום, היחסים עם יהודי העולם, היחסים עם ארה"ב והסולידריות החברתית.

קנאותם העזה מגיעה לשיאה בהקרבת החטופים, ובטענתם שזהו המחיר שעל תושבי הנגב המערבי לשלם בשל דבקותם בקידום שלום. כל עוד הם מאמינים שבמחירים אלו נוכל לספח את הארץ כולה, דבר לא ירפה את ידיהם — זולת הסכמי שלום הכרוכים בהחזרת שטחים.

אם הרוב השפוי בישראל שואף לעתיד אחר, עליו להכיר את העובדות בשטח ולפזר את הערפל. הדרך היחידה היא להתעורר ולהיאבק בהם עד חורמה. אחר כך יגיע הזמן לנחם.

ד"ר אריאלי, פרופ' הירש־הפלר ופרופ' הירשברגר הם ראשי קבוצת המחקר "תמרור"

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ